

فهرست مطالب

بخش ۱

آموزش و سنجش کامل هر درس

نام درس	آموزش کامل	خلاصه کامل	طبقه بندی نهایی	آزمون کار	آزمون دوره
درس اول: هستی بخش	۹	۲۰	۲۲	۲۵	-
درس دوم: یگانه بی همتا	۲۷	۳۸	۴۱	۴۵	-
درس سوم: توحید سبک زندگی	۴۷	۵۶	۵۸	۶۲	۶۴ (۱ تا ۳)
درس چهارم: فقط برای تو	۶۶	۷۵	۷۷	۸۱	-
درس پنجم: قدرت پرواز	۸۳	۹۴	۹۷	۱۰۱	-
درس ششم: سنت های خداوند در زندگی	۱۰۳	۱۱۴	۱۱۷	۱۲۱	۱۲۳ (۴ تا ۶)
درس هفتم: در گرو کار خویش	۱۲۶	۱۳۴	۱۳۶	۱۳۹	-
درس هشتم: بازگشت	۱۴۱	۱۵۱	۱۵۴	۱۶۰	-
درس نهم: زندگی در دنیای امروز و عمل به احکام الهی	۱۶۲	۱۷۲	۱۷۵	۱۸۱	۱۸۳ (۷ تا ۹)
درس دهم: پایه های استوار	۱۸۵	۱۹۳	۱۹۵	۱۹۹	-
درس یازدهم: عصر شکوفایی	۲۰۱	۲۰۹	۲۱۲	۲۱۵	-
درس دوازدهم: نگاهی به تمدن جدید	۲۱۷	۲۲۴	۲۲۷	۲۳۲	-
درس سیزدهم: مسئولیت بزرگ ما	۲۳۴	۲۴۳	۲۴۷	۲۵۱	۲۵۳ (۱۰ تا ۱۳)

بخش ۲

آزمون اول	آزمون دوم	آزمون سوم	آزمون چهارم	-
۲۵۶	۲۵۸	۲۶۰	-	-

آزمون های برگزیده پایانی اول (سه آزمون)

بخش ۳

آزمون اول	آزمون دوم	آزمون سوم	آزمون چهارم	آزمون پنجم
۲۶۳	۲۶۵	۲۶۷	۲۶۹	۲۷۱

امتحان های نهایی (پنج آزمون)

بخش ۴

۲۷۳	پاسخ تشریحی آزمون های «طبقه بندی شده نهایی»، «پایانی اول» و «امتحان های نهایی»
-----	--

۳

دین و زندگی

تفکر و اندیشه

بخش یک

چگونگی اندیشیدن و ثمرات آن:

- الف- اندیشه
- ۱- در **ذهن** جوانه می‌زند،
 - مانند **بذری**
 - ۲- در **دل و قلب** ریشه می‌دواند
 - است که
 - ۳- و برگ و بار آن به صورت **اعمال** ظاهر می‌گردد. (مصدق ظاهر شدن برگ و بار اندیشه در اعمال، در آیه: «إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدوه...» / درس ۳)
- ب- اندیشه،
- ۱- بهار **جوانی** را پرطراوت و زیبا می‌سازد،
 - ۲- استعدادها را **شکوفا** می‌کند
 - ۳- و **امید** به **آینده‌ای** زیباتر را نوید می‌بخشد.
- پ- علاوه بر آن (سه فایده قسمت «ب»)، اندیشه، می‌تواند **برترین عبادت‌ها** باشد. (در صورت داشتن دو شرط ذکر شده در حدیث زیر)

برترین عبادت از دیدگاه پیامبر اسلام (ص):

موضوع	اهمیت تفکر و اندیشه از دیدگاه اسلام	تدبیر امیر اکرم (ص) می‌فرماید:
«أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ اِدْمَانُ التَّفَكُّرِ فِي اللَّهِ وَ فِي قُدْرَتِهِ برترین عبادت، اندیشیدن مداوم درباره خدا و قدرت اوست.» برترین عبادت، پرسش‌های مفهومی: ۱- پیامبر اکرم (ص) در مورد اهمیت تفکر و اندیشه چه فرموده‌اند؟ «ترجمه حدیث» ۲- از نظر پیامبر اسلام (ص)، اندیشه و تفکر آدمی با داشتن چه شرایطی، افضل و برترین عبادات است؟ مطابق حدیث، اندیشه و تفکر با داشتن دو ویژگی، افضل و برترین عبادت است؛ اولاً: مداوم و پیوسته باشد. ثانیاً: در صفات و اسماء خداوند و قدرت او باشد (نه در ذات و چیستی او). ۳- آیا تفکر در ذات خدا، برترین عبادت‌ها محسوب می‌شود یا تفکر در وجود و صفات او؟ تفکر و اندیشه در وجود و هستی خدا و صفات او، نه تفکر در ذات او، چراکه خداوند حقیقتی نامحدود دارد و ذهن ما نمی‌تواند به این حقیقت احاطه پیدا کند و ذات و چیستی او را شناسایی نماید. ارتباط: مفهوم این حدیث و آیه: «قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ»، به ششمین معیار تمدن اسلامی، یعنی عقل‌گرایی اشاره دارند. (درس ۱۰)		

۱. **کامل پاسخ** اندیشه آدمی، به چه چیزی تشبیه شده است؟ و استفاده از آن در جوانی چه فوایدی دارد؟ «قسمت الف تا پ»
۲. **کوتاه پاسخ** برگ و بار اندیشه به چه صورت ظاهر می‌شود؟ «قسمت الف» و استفاده از آن، نوید بخش چیست؟ «قسمت ب»
۳. **کامل کردنی** اندیشه مانند بذری است که در جوانه می‌زند، در ریشه می‌دواند و برگ و بار آن به صورت ظاهر می‌گردد.
۴. **تشخیصی** مایه شکوفایی استعدادهای انسان و نویدبخش امید به آینده‌ای زیباتر، کدام است؟ الف) اندیشه و تفکر ب) باور و ایمان
۵. **تشخیصی** مایه طراوت و زیبایی بهار جوانی و شکوفایی استعدادهای انسان، کدام است؟ الف) «ادمان التفکر فی الله و فی قدرته» ب) «اللهم لا تكلني إلى نفسي طرفة عين أبدا»

روش مطالعه آیات و احادیث

چند نکته در مورد روش مطالعه آیات و احادیث:

- اول:** حفظ کردن متن عربی آیات و روایاتی که در هر درس آمده، ضروری نیست؛ بلکه برداشت و استنباط از آنها اهمیت دارد.
- دوم:** در امتحان‌های داخلی و نهایی دین و زندگی در رشته انسانی، سؤالی با عنوان: «ترجمه آیات»، وجود دارد. برای پاسخ دادن به این سؤال، باید ترجمه آیاتی را که در این کتاب، قبل از ترجمه آنها نقطه چین (.....) آمده است، به دقت فراگیرید.
- سوم:** در این کتاب، مفهوم اصلی هر آیه و حدیث را در کادر بالای آن، با عنوان «موضوع آیه یا حدیث»، نوشته‌ایم. توصیه می‌شود حتماً این عبارات را به ذهن خود بسپارید.
- چهارم:** برای تمامی آیات و روایات، یک یا چند سؤال با عنوان «پرسش مفهومی» نوشته شده است، باید با دقت، پاسخ این سؤالات را فراگیرید تا به آسانی بتوانید به سؤالات مربوط به «تدبر در آیات»، «صحیح و غلط»، «ارتباط» و ... پاسخ صحیح بدهید.
- پنجم:** برای بسیاری از آیات، احادیث و ابیات، پیام‌هایی با عنوان «ارتباط» نوشته شده که مربوط به درس‌های بعد است. «ارتباط» را زمانی مطالعه کنید که آن درس را آموخته باشید.

درس اول | هستی بخش

سؤال از
حقیقت
هستی:

آیا تاکنون برایتان پیش آمده است که در فضایی آرام نشسته و به دور از هیجان و هیاهوی زندگی درباره این جهان پر جنب و جوش تفکر کرده باشید؟

جهان دور دست؛ یعنی آسمان بی کران با کهکشان‌ها، منظومه‌ها، خورشید و سیارگان؛ (درک چستی جهان دور دست ممکن است. - آخر درس) و همین جهان نزدیک، یعنی زمین با جنگل‌ها، دریاها، بیابان‌ها، جانوران، گیاهان و گل‌های زیبایش.

آیا هرگز درباره آغاز و پایان این هستی پهنور فکر کرده‌اید؟ به راستی این میلیاردها میلیارد کهکشان و ستاره و سیاره با میلیاردها موجود متنوع از کجا آمده‌اند؟ موجودات جهان، هستی خود را وامدار چه کسی هستند؟

۱. کوتاه پاسخ تفکر درباره آغاز و پایان جهان هستی، انسان را با چه سؤالی روبه‌رو می‌سازد؟ «سطر آخر»
۲. کوتاه پاسخ آیا درک چستی و چگونگی جهان دور دست برای انسان امکان‌پذیر است؟ «با توجه به توضیحات آخر درس، بله ممکن است.»

نیازمندی جهان به خدا در پیدایش

شناخت اولیه
انسان از خدا
و روش
قرآن کریم:

الف- هر کدام از ما، براساس فطرت خویش (به صورت درونی)، خدا را می‌یابیم و حضورش را درک می‌کنیم. (خدایابی اولیه و درک حضور خدا، به صورت فطری و درونی است.)

ب- به روشنی می‌دانیم در جهانی زندگی می‌کنیم که آفریننده‌ای حکیم آن را هدایت و پشتیبانی می‌کند (توحید در ربوبیت - درس ۲) و به موجودات مدد می‌رساند. (ربوبیت الهی - درس ۲)

پ- با وجود این شناخت اولیه (خدانشناسی فطری)، قرآن کریم ما را به معرفت عمیق‌تر درباره خداوند فرا می‌خواند (شناخت عقلی) درک وجود (و هستی خداوند؛ نه درک چستی) او و راه‌های گوناگونی را برای و نیز شناخت صفات و افعال او به ما نشان می‌دهد.

ت- یکی از این راه‌ها (برای درک عمیق‌تر وجود خدا و شناخت صفات و افعال او)، تفکر درباره نیازمند بودن جهان، در پیدایش خود، به آفریننده است.

۳. کامل پاسخ شناخت اولیه هر یک از ما از خداوند و جهانی که در آن زندگی می‌کنیم، به چه صورت است؟ «قسمت الف و ب»
 ۴. کامل کردنی هر کدام از ما، براساس خویش، خدا را می‌یابیم و حضورش را درک می‌کنیم.
 ۵. کوتاه پاسخ با وجود شناخت اولیه انسان از خداوند، روش قرآن کریم برای شناخت خداوند چیست؟ «قسمت پ»
 ۶. کوتاه پاسخ یکی از راه‌هایی که قرآن کریم، برای درک وجود و نیز شناخت صفات و افعال خداوند به ما نشان داده است را بنویسید؟ «قسمت ت»
 ۷. تشخیصی قرآن کریم راه‌های گوناگونی را برای درک به ما نشان داده است.
- الف) چستی خداوند و نیز شناخت صفات و افعال او (ب) وجود خداوند و نیز شناخت صفات و افعال او

بیان این راه (نیازمند بودن جهان، در پیدایش خود)، به شرح زیر است:

مقدمه اول:

الف- اگر به خود نظر کنیم، خود را پدیده‌ای می‌یابیم که وجود و هستی مان از خودمان نیست.

ب- در اشبای پیرامون نیز که ببیندیشیم، آنها را همین گونه می‌بینیم؛ (۱- پدیده‌اند. ۲- وجودشان از خودشان نیست.)

پ- حیوانات، گیاهان، جمادات، زمین، ستاره‌ها و کهکشان‌ها، همه را پدیده‌هایی می‌یابیم که وجودشان از خودشان نبوده و نیست. (= ویژگی مشترک انسان با سایر پدیده‌ها)

۸. کامل پاسخ مقدمه اول در اثبات «نیازمندی جهان به خدا در پیدایش» را بنویسید. «قسمت الف تا پ»
۹. کوتاه پاسخ ویژگی مشترک ما انسان‌ها و سایر پدیده‌ها چیست؟ «وجودشان از خودشان نبوده و نیست.»
۱۰. کامل کردنی اگر به خود نظر کنیم، خود را می‌یابیم که از خودمان نیست.

- الف- پدیده‌ها، که وجودشان از خودشان نیست، (انتم الفقراء) خودشان پدیده نباشد، برای موجود شدن نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که بلکه وجودش از خودش باشد؛ (هو الغنی)
- ب- همان طور که چیزهایی که شیرین نیستند، برای شیرین شدن نیازمند به چیزی هستند که خودش شیرین باشد. (مقدمه دوم و مفهوم بیت زیر)

پد عبدالرحمان جامی این معنای را در دیوانه‌ی بیت چنین بیان می‌کند:

«ذاتِ نایافته از هستی، بخش خشک ابری که بود ز آب تهی»
چون تواند که بود هستی بخش (بخش در مصرع اول به معنای بهره و سهم است و در مصرع دوم به معنای عطا کردن).
ناید از وی صفت آب‌دهی»

مقدمه
دوم:

پرسش‌های مفهومی: ۱- این ابیات، در اثبات نیازمندی جهان به خداوند در پیدایش، بیانگر کدام مقدمه آن است؟ مقدمه دوم
۲- این ابیات، بیانگر چه مفهومی در اثبات نیازمندی جهان به خدا در پیدایش است؟ «پدیده‌های جهان که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد، یعنی وجودش از خودش باشد؛ همان طور که چیزهایی که شیرین نیستند، برای شیرین شدن نیازمند به چیزی هستند که خودش شیرین باشد.»
ارتباط: هر دو بیت، بیانگر مقدمه دوم در اثبات مفهوم آیه شریفه: «انتم الفقراء إلى الله» می‌باشند.

ت- آری در آفرینش نیز، یک موجود فقط در صورتی در وجود خود نیازمند به دیگری نیست که خودش ذاتاً موجود باشد. (وجودش از خودش باشد).

ث- در این صورت، چنین چیزی (که خودش ذاتاً موجود است) دیگر پدیده نیست و نیاز به پدیدآورنده نخواهد داشت؛ (هو الغنی)
همواره بوده است و همواره خواهد بود.

۱۱. کامل پاسخ مقدمه دوم در استدلال «نیازمندی جهان به خدا در پیدایش» را بنویسید. «قسمت الف تا ث»
۱۲. کامل پاسخ با ذکر یک مثال، توضیح دهید که یک موجود در چه صورت برای موجود شدن به یک پدیدآورنده نیازمند است؟ «الف و ب»
۱۳. کوتاه پاسخ یک موجود در چه صورتی در وجود خود نیازمند به دیگری نیست؟ «خودش ذاتاً موجود باشد». (انسانی خرداد ۱۴۰۰)
۱۴. کامل پاسخ در چه صورت، یک موجود پدیده نیست و نیاز به پدیدآورنده ندارد؟ «قسمت ت و ث»
۱۵. تشخیصی این عبارت: «چیزهایی که شیرین نیستند، برای شیرین شدن به چیزی که خودش شیرین باشد، نیازمند هستند.»، مفهوم کدام بیت است؟ الف) «ما عدم‌هاییم و هستی‌های ما / تو وجود مطلق، فانی نما»
ب) «خشک ابری که بود ز آب تهی / ناید از وی صفت آب‌دهی»
۱۶. تشخیصی چیزی که همواره بوده است و همواره خواهد بود، باید از کدام ویژگی برخوردار باشد؟
الف) خودش ذاتاً موجود باشد. ب) پدیدآورنده‌ای باشد که وجودش از خودش نباشد.

الف- ما و همه پدیده‌های جهان، در پدید آمدن و هست شدن خود به آفریننده‌ای نیازمندیم که خودش پدیده نباشد (و الله هو الغنی الحمید)
و سرچشمه هستی باشد. (الله نور السماوات و الارض)

ب- این وجود برتر و متعالی «خدا» نامیده می‌شود.

نتیجه:

۱۷. کامل پاسخ از دو مقدمه اول و دوم در اثبات «نیازمندی جهان به خدا در پیدایش»، چه نتیجه‌ای می‌توان گرفت؟ آن را بنویسید.
۱۸. تشخیصی کدام عبارت قرآنی، پدیده بودن خداوند را مردود می‌شمارد؟
الف) «انتم الفقراء إلى الله»
ب) «هو الغنی الحمید»

تفکر در متن

توضیحات قبل را به صورت یک استدلال، به طور خلاصه بنویسید. (استدلال «نیازمندی جهان به خدا در پیدایش» را به طور خلاصه بنویسید.)

مقدمه اول: ما و این جهان وجودمان از خودمان نیست و هستی‌مان از خودمان سرچشمه نمی‌گیرد.

مقدمه دوم: موجوداتی که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند پدیدآورنده‌ای هستند که وجودش از خودش باشد.

نتیجه: ما و همه پدیده‌های جهان، در پدید آمدن و هست شدن نیازمند آفریننده‌ای هستیم که خودش پدیده نباشد و سرچشمه هستی باشد.

پاسخ پرسش

سؤال: برخی می‌پرسند: چرا موجودات این جهان باید به آفریننده نیاز داشته باشند اما خود آفریننده به خالق نیاز نداشته باشد؟!

الف- اگر با دقت بیشتر، استدلال بیان شده قبل (نیازمندی جهان به خدادر پیدایش) را مرور کنیم، متوجه می‌شویم که جایی برای طرح این سؤال باقی نمی‌ماند.
ب- آن استدلال (نیازمندی جهان به خدا در پیدایش) بلی، اگر کسی این را بگوید (هرموجودی به آفریننده نیاز دارد)، باید نتیجه بگیرد که خدا هم به آفریننده نیازمند است.

این است که هیچ چیزی وجود پیدا نکند.
پ- نتیجه چنین حرفی (هرموجودی به آفریننده نیاز دارد) زیرا هر موجودی را که ما فرض کنیم، باید قبل از آن موجودی باشد تا آن را پدید آورد و این سلسله تا بی‌نهایت پیش خواهد رفت و هیچ‌گاه، هیچ موجودی پدید نخواهد آمد.

در ساختار ساعت، ممکن است ده‌ها چرخ‌دنده وجود داشته باشد که هریک باعث حرکت دیگری می‌شود.
چرخ‌دنده اول، چرخ‌دنده دوم را می‌چرخاند و چرخ‌دنده دوم چرخ‌دنده سوم را و ...
اگر به حرکت این چرخ‌دنده‌ها دقت کنید متوجه خواهید شد که موتور درون ساعت علت اصلی حرکت این چرخ‌دنده‌هاست که آن موتور برای حرکت خودش، نیاز به هیچ چرخ‌دنده‌ای ندارد.
حال فرض کنید تعداد این چرخ‌دنده‌ها بی‌نهایت است و همگی در حال چرخیدن هستند. آیا امکان دارد که زنجیره این چرخ‌دنده‌ها به هیچ موتوری که حرکت‌دهنده چرخ‌دنده‌ها باشد، نرسد؟
چنین چیزی غیرممکن است؛ یعنی امکان ندارد که بی‌نهایت چرخ‌دنده در حال چرخیدن باشند ولی هیچ محرک (موتور) مستقل و بی‌نیازی سبب ایجاد حرکت در آنها نباشد.

در پاسخ می‌گوییم:

ت- به عنوان مثال،

ث- این همان مفهوم «تسلسل علت‌ها» است، یعنی اینکه سلسله علت و معلول‌ها تا بی‌نهایت ادامه یابد و به علتی نخستین ختم نشود، و این مطلب از نظر عقلی محال است.

عقل انسان نمی‌گوید که هر موجودی به آفریننده نیاز دارد، و تمام چیزهای شیرین، حتی شکر و قند، نیازمند به یک شیرین‌کننده هستند،
ج- با توجه به این نکته، (امتناع تسلسل) بلکه ذهن ما اگر موجودی را ببیند که قبلاً نبوده و بعد پدید آمده، در اینجا می‌گوید «پدیده» نمی‌تواند خود به خود پدید آید و حتماً آفریننده‌ای آن را پدید آورده است.
همان‌طور که ذهن ما نمی‌پذیرد که یک پدیده بدون پدید آورنده باشد همان‌طور هم، برعکس، نمی‌پذیرد وجودی که ذاتاً موجود است نیازی به پدید آورنده داشته باشد.

۱۹. کامل پاسخ استدلال کنید که: «چرا این موجودات جهان باید به آفریننده نیاز داشته باشند اما خود آفریننده به خالق نیاز نداشته باشد؟!» «الف تا ج»

۲۰. کامل پاسخ نتیجه این سخن که: «هرموجودی به آفریننده نیاز دارد»، چه می‌باشد؟ توضیح دهید. «قسمت ب و پ»

۲۱. تشخیصی این عبارت که: «خداوند هم به آفریننده نیازمند است»، نتیجه کدام اعتقاد است؟

الف) هرموجودی که وجود و هستی دارد، برای پیدایش و وجود خود به آفریننده نیاز دارد.

ب) هر چیزی که وجودش از خودش نیست، برای موجود شدن نیازمند به پدیدآورنده‌ای است که وجودش از خودش باشد.

۲۲. کامل پاسخ این عبارت که «هیچ چیزی وجود پیدا نکند»، نتیجه چه سخنی است؟ چرا؟ «قسمت ب و پ»

۲۳. کامل پاسخ مفهوم «تسلسل علت‌ها» را با ذکر مثالی توضیح دهید. «قسمت ت و ث»

۲۴. کامل پاسخ چرا «تسلسل علت‌ها» از نظر عقلی محال است؟ «قسمت ب تا ث»

۲۵. کوتاه پاسخ عقل انسان درباره هر یک از عبارت‌های زیر چه می‌گوید؟ «قسمت ج»

الف) هر موجودی به آفریننده نیاز دارد.

ب) موجودی را ببیند که قبلاً نبوده و بعد پدید آمده است.

ج) وجودی که ذاتاً موجود است.

نیازمندی جهان به خدا در بقا

نیازمندی

مسجد به
بنّا:الف- شما حتماً نام **مسجد گوهرشاد** را که در جوار حرم مطهر **امام رضا(ع)** است، شنیده‌اید. شاید بارها آن را دیده و در آن نماز خوانده‌اید.ب- این مسجد یکی از شاهکارهای هنر ایرانیِ بازمانده از دورهٔ **تیموریان** است و جاذبهٔ زیادی برای گردشگران و زائران دارد.پ- این مسجد باشکوه همچنان **باقی** است (بدون نیاز به سازندگان آن)، اما از معمار و بنّا و کارگرانی که آن را با عشق و هنر بنا کرده‌اند، **خبری نیست**.۲۶. **کامل پاسخ** بنای مسجد گوهرشاد مربوط به چه دوره‌ای از تاریخ است؟ و چه رابطه‌ای با سازندگان آن دارد؟ «قسمت ب و پ»۲۷. **تشخیصی** نیازمندی مسجد گوهرشاد به سازندگان آن، مربوط به چیست؟ (الف) ساخته شدن (ب) ساخته شدن و بقا

سؤال:

آیا رابطهٔ **خدا با جهان** نیز مانند رابطهٔ **بنّا با مسجد** است؟ (نیازمندی مسجد به بنّا فقط مربوط به مرحلهٔ ساخته شدن است ولی نیازمندی جهان به خدا در دو مرحلهٔ پیدایش و بقا می‌باشد.)اگر اندکی دقت کنیم، درمی‌یابیم که یک **تفاوت بنیادین** میان این دو رابطه وجود دارد.الف- مسجد گوهرشاد از مصالح ساختمانی
مانند خاک و سنگ و گچ و چوب و کاشی و ... تشکیل شده
که هیچ کدام از آن‌ها را بنّا به وجود نیاورده استرابطهٔ بنّا
با مسجد:
ب- هریک از این مصالح نیز **خواصی** دارند که
بنّا آن را ایجاد نمی‌کند.
بنّا نه چسبندگی گچ را ایجاد می‌کند و نه سختی و استحکام سنگ را؛پ- به عبارت دیگر
بنّا نه اجزای ساختمان را پدید آورده و نه **خواص** آن اجزا را. (بنّا خالق اجزا و خاصیت دهنده به اجزا نیست.)
کار بنّا فقط **جابه‌جا** کردن مواد و **چینش** آنها است. (بنّا تنها ناظم اجزا است.)۲۸. **کامل پاسخ** رابطهٔ بنّا با مسجد و اجزای آن چگونه است؟ (و یا نیازمندی مسجد به بنّا چگونه است؟) توضیح دهید. «الف تا پ»۲۹. **صحیح/غلط** کار بنّا، فقط جابه‌جا کردن مواد و پدید آوردن خواص آنها است.ت- اما خداوند، **خالق** سنگ و گچ و چوب، و خواص آنها و حتی **خالق** خود بنّا است. (این عبارت، علت دو قسمت «ث - ج» در زیر است.)ث- براین اساس
۱- **وجود بنّا و نیز وجود مصالح و خواص آنها**، همه وابسته به خداست (نیازمندی در پیدایش)
۲- و خداوند هر لحظه اراده کند، آنها از بین می‌روند و ساختمان متلاشی می‌گردد. (نیازمندی در بقا)ج- به همین جهت،
جهان همواره و در هر «آن» به خداوند نیازمند است (نیازمندی جهان به خدا در بقا = آیه: «يسألهم من فى السماوات و الارض»)
و این نیاز هیچ‌گاه قطع و یا کم نمی‌شود. (بیانگر نیازمندی ثابت و دائمی جهان به خداوند در بقا)چ- به عنوان مثال
می‌توان گفت که **رابطهٔ خداوند با جهان**، تا حدّی شبیه **رابطهٔ مولّد برق با جریان برق** است؛ (نیازمندی در پیدایش و بقا)
همین که مولّد متوقف شود، جریان برق هم قطع می‌گردد و لامپ‌های متصل به آن نیز خاموش می‌شوند.

ح- بنابراین، مسجد با ساخته شدن، از بنّا بی‌نیاز می‌شود، (یعنی ساخته‌های بشری، فقط در مرحلهٔ ساخته شدن و نظام یافتن به سازندهٔ خود نیاز دارند.)

نتیجه:
خ- اما موجودات، چنین نیستند
و پس از پیدایش نیز همچنان، مانند لحظهٔ نخستِ خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند. (علت)
از این رو دائماً با زبان حال، به پیشگاه الهی عرض نیاز می‌کنند. (ملول جمله قبل)۳۰. **کامل پاسخ** استدلال کنید که: «آیا رابطهٔ جهان با خداوند، مانند رابطهٔ بنّا با مسجد است؟» «قسمت الف تا خ»۳۱. **کامل پاسخ** رابطهٔ خداوند با موجودات و جهان چگونه است؟ توضیح دهید. «قسمت ت تا ج»۳۲. **کامل پاسخ** نیازمندی جهان به خداوند چگونه است؟ با ذکر مثالی توضیح دهید. «قسمت ج و چ»۳۳. **کامل پاسخ** چرا جهان همواره و در هر «آن» به خداوند نیازمند است و این نیاز هیچ‌گاه قطع و یا کم نمی‌شود؟ «قسمت ت تا ج»۳۴. **کامل پاسخ** رابطهٔ خداوند با جهان، به چه چیزی تشبیه شده است؟ «ج» و این تشبیه، بیانگر چه حقیقتی است؟ «قسمت ج»۳۵. **کوتاه پاسخ** چرا موجودات دائماً با زبان حال، به پیشگاه الهی عرض نیاز می‌کنند؟ «قسمت خ» (سطر اول)

۳۶. تشخیصی: نیازمندی جهان به خداوند چگونه است؟

الف) همواره و در هر «آن» که بعد از پیدایش کم می‌شود. ب) همواره و در هر «آن» که هیچ‌گاه قطع و یا کم نمی‌شود.

۳۷. کامل پاسخ: نیازمندی مسجد به بنا و همچنین نیازمندی جهان به خداوند، تا چه زمانی ادامه دارد؟ «قسمت ج» چرا؟ «ت - ث»

۳۸. کوتاه پاسخ: ابیات زیر از نظر مفهومی، با کدام آیات قرآنی تناسب دارند؟ «دو آیه» زیر که در قسمت تدبیر در قرآن آمده است.

موضوع

نیازمندی جهان به خدا در بقا

د- زبان حال موجودات را مولوی این گونه بیان می‌کند:

۱) ما چو نایبیم و نوا در ماز توست	ما چو کوهیم و صدادر ماز توست	(بیانگر نیازمندی در پیدایش و بقا - البته بیشتر بیانگر نیازمندی در بقا = «كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ»)
۲) ما که باشیم ای تو ما را جان جان	تا که ما باشیم با تو در میان	(نفی شرک ربوبی = توحید در ربوبیت)
۳) ما عدم‌هاییم و هستی‌های ما	تو وجود مطلق، فانی نما	(مصرع اول بیانگر مفهوم آیه: «أنتم الفقراء إلى الله» - مصرع دوم: «و الله هو الغني الحميد»)
۴) ما همه شیران ولی شیر علم	حمله‌مان از باد باشد دم به دم	(بیانگر نیازمندی در پیدایش و بقا - البته بیشتر بیانگر نیازمندی در بقا = «كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ»)

پرسش‌های مفهومی: ۱- این ابیات، به چه موضوعی اشاره دارند؟ «نیازمندی جهان به خداوند در دو مرحله پیدایش و بقا و البته بیشتر در مرحله بقا»
۲- این ابیات، بیانگر چه مفاهیمی هستند؟ عبارت‌هایی که بیانگر نیازمندی جهان به خداوند در مرحله بقا باشند، مانند این عبارت‌ها: الف- موجودات پس از پیدایش نیز همچنان، مانند لحظه نخست خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند. (نیازمندی در بقا) ب- جهان همواره و در هر «آن» به خداوند نیازمند است و این نیاز هیچ‌گاه قطع و یا کم نمی‌شود. (نیازمندی در بقا) ج- رابطه جهان با خدا، تا حدی شبیه رابطه مولد برق با جریان برق است؛ همین که مولد متوقف شود، جریان برق هم قطع می‌گردد و لامپ‌های متصل به آن نیز خاموش می‌شوند.
ارتباط: این ابیات از نظر مفهومی با دو آیه زیر، تناسب داشته و نیازمندی جهان به خداوند را در دو مرحله وجود یافتن و بقا معرفی می‌کنند.

تدبیر در قرآن

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ ای مردم شما به خداوند نیازمند هستید

وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ و خداوند است که (تنها) بی‌نیاز ستوده است.» (فاطر، ۱۵)

ترجمه: ترجمه آیه شریفه: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» را بنویسید.

- پرسش‌های مفهومی: ۱- آیه:** «أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ»، درباره چه موضوعی سخن می‌گوید؟ «نیازمندی مخلوقات به خداوند در مرحله پیدایش و بقا»
۲- مخاطب آیه: «أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ»، چه کسانی هستند؟ مخاطب آن، همه انسان‌ها هستند ولی مصداق نیازمندان به خدا، تمامی پدیده‌ها می‌باشند.
۳- علت فقیر و نیازمند بودن تمامی مخلوقات به خداوند چیست؟ در پدیده بودن آنهاست، زیرا هیچ یک از موجودات پیرامون ما وجودشان از خودشان نیست، لذا به وجودی مستقل و قائم بالذات نیازمندند.
۴- عبارت شریفه: «و الله هو الغني الحميد»، به چه حقیقتی اشاره دارد؟ تنها وجود غنی و بی‌نیاز، خداوند است. او در هستی خود به دیگری محتاج نیست.
۵- با توجه به عبارت شریفه: «و الله هو الغني الحميد»، علت بی‌نیاز بودن خداوند چیست؟ اینکه خداوند پدیده نیست و وجودش از خودش است.
۶- چرا جهان همواره و در هر «آن» به خداوند نیازمند است و این نیاز هیچ‌گاه قطع و یا کم نمی‌شود؟ چون وجود جهان و مخلوقاتش وابسته به خداست.
ارتباط: این آیه و دو بیت: «ذات نیافته از هستی، بخش ...»، بیانگر مقدمه دوم در اثبات نیازمندی جهان در پیدایش خود به آفریننده و خالق است.

«يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ

هر آنچه در آسمان‌ها و زمین است، پیوسته از او درخواست می‌کند.

او همواره دست اندرکار امری است» (رحمان، ۲۹)

- پرسش‌های مفهومی: ۱-** آیا نیازمندی مخلوقات به خداوند منحصر به مرحله پیدایش آنهاست؟ خیر، عبارت شریفه: «يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ»، به نیازمندی دائمی جهان به خدا در مرحله بقا اشاره دارد.
۲- این حقیقت که مخلوقات پیوسته از خداوند درخواست می‌کنند (يسأله من في السماوات والأرض)، بیانگر چیست؟ نیازمندی آنان به خداوند در پیدایش و بقا و البته بیشتر بیانگر نیازمندی آنان به خداوند در مرحله بقا است.
۳- عبارت قرآنی: «كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ: خداوند پیوسته در حال انجام کاری است»، بیانگر چه حقیقتی است؟ این حقیقت که خداوند دنیا را آفریده است و آن را به حال خود رها نساخته است، بلکه پیوسته بر آن نظارت دارد و همواره امور هستی را تدبیر و اداره می‌کند. (ربوبیت الهی)
۴- کدام عبارت قرآنی، به نظارت و مدیریت دائمی خداوند بر جهان هستی اشاره دارد؟ «عبارت قرآنی: كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ»
تناسب معنایی: این آیه و آیه: «أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ ...»، به نیازمندی مخلوقات در پیدایش و بقا به خداوند اشاره دارند.
ارتباط: عبارت قرآنی: «كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ»، بیانگر توحید در ربوبیت است. (درس دوم)

در آیات قبل تدبّر کنید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.

- ۱- فکر می‌کنید چرا موجودات پیوسته از خداوند درخواست دارند؟ زیرا در تمامی جهات به خداوند نیازمندند. (أنتم الفقراء إلى الله)
- ۲- نیاز انسان به خدا شامل چه چیزهایی می‌شود؟ هم در هستی خود که بالاترین داشته‌اوست و هم در سایر داشته‌ها که برآمده از نعمت وجود است.
- ۳- منظور از اینکه خداوند هر لحظه دست اندرکار امری است، چیست؟ نیاز دائمی موجودات، لطف و فیض دائمی را طلب می‌کند؛ او هر لحظه دارای فیضی جدید و مستمر برای آفریده‌ها است. چنین نیست که عالم را آفریده و آن را به حال خود رها کرده باشد، بلکه همواره امور هستی را تدبیر و اداره می‌کند. بنابراین، او هر لحظه دست اندرکار امری است.

آگاهی، سرچشمه بندگی

الف- تفاوت افراد ناآگاه و آگاه: انسان‌های ناآگاه نسبت به نیاز دائمی انسان به خداوند (در پیدایش و بقا) بی‌توجه‌اند؛ اما انسان‌های آگاه ۱- دائماً سایه لطف و رحمت خدا را احساس می‌کنند ۲- و خود را نیازمند عنایات پیوسته او می‌دانند.

ب- هرچه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا بیشتر شود، (علت) ۱- نیاز به او را بیشتر احساس ۲- و ناتوانی و بندگی خود را بیشتر ابراز می‌کند. (معلول) پ- افزایش خودشناسی ← درک بیشتر فقر و نیاز ← افزایش بندگی

ت- برای همین است که پیامبر گرامی ما، با آن مقام و منزلت خود در پیشگاه الهی، عاجزانه از خداوند می‌خواهد که برای یک لحظه هم، لطف و رحمت خاصش را از او نگیرد و او را به حال خود واگذار نکند:

تأثیر
آگاهی
انسان از
نیازمندی
خود
بر
بندگی
خدا:

پیامبر اکرم (ص)	آگاهی (به نیازمندی خود در پیدایش و بقا به خداوند)، سرچشمه بندگی	موضوع
	«اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا» خدایا هیچ‌گاه مرا چشم به‌هم زدنی به خودم وامگذار»	
	پرسش‌های مفهومی: ۱- رسول اکرم (ص) پس از افزایش معرفت به خود و رابطه‌اش با خداوند، چه درخواستی دارند؟ (ترجمه حدیث) ۲- این درخواست پیامبر (ص) از خداوند که: «اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا»، نتیجه چه چیزی است؟ «قسمت ب» ارتباط: این دعا، بیانگر توحید عملی و همچنین بیانگر «راز و نیاز با خدا و کمک خواستن از او»، از راه‌های تقویت اخلاص است. (درس ۳ و ۴) توضیح: این درخواست: «اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي ...»، نتیجه آگاهی انسان به نیازمندی خود به خداوند در پیدایش و بقا، یعنی نتیجه درک مفهوم این آیات: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ...» و «يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ» و ابیات: «ما چو ناییم و نوا در ما ز توست ...» است که همگی بیانگر نیازمندی انسان به خدا در پیدایش و بقا می‌باشند.	

۳۹. کامل پاسخ ثمره درک نیازمندی دائمی انسان به خداوند بی‌نیاز چیست؟ توضیح دهید. «قسمت الف تا ت»
۴۰. کامل پاسخ تفاوت انسان‌های «ناآگاه» و «آگاه» در خصوص توجه به نیاز دائمی انسان به خداوند چیست؟ «قسمت الف»
۴۱. کامل پاسخ بین معرفت انسان به خودش با بندگی خداوند، چه رابطه‌ای وجود دارد؟ آن را بنویسید. «قسمت ب»
۴۲. کوتاه پاسخ درک بیشتر فقر و نیازمندی انسان به خدا، نتیجه چیست؟ «افزایش خودشناسی» و علت چه چیزی است؟ «افزایش بندگی»
۴۳. کامل پاسخ پیامبر گرامی اسلام (ص)، عاجزانه از خداوند چه درخواستی دارد؟ دلیل آن چیست؟ «قسمت پ و ب»
۴۴. کامل کردنی انسان‌های دائماً سایه و خدا را احساس می‌کنند و خود را نیازمند عنایات پیوسته او می‌دانند. (ریاضی - شهریور ۱۴۰۳)
۴۵. صحیح/غلط افزایش معرفت انسان به خود، موجب افزایش بندگی خداوند است. (ریاضی - شهریور ۱۴۰۳)
۴۶. صحیح/غلط درک بیشتر فقر و نیاز انسان به خدا نتیجه افزایش خودشناسی است. (انسانی - شهریور ۱۴۰۳)
۴۷. کامل کردنی افزایش خودشناسی ← درک بیشتر و ← افزایش (ریاضی - شهریور ۱۴۰۳)

نور هستی

الف- قرآن کریم، رابطه میان خداوند و جهان هستی را با کلمه‌ای بیان می‌کند که در نظر اوّل برای ما شگفت‌انگیز می‌نماید. اما پس از تفکر دقیق به معنای آن پی می‌بریم؛

ب- قرآن کریم می‌فرماید: «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ...»

رابطه میان خدا و جهان:

موضوع	آیه شریفه: (نور، ۳۵)
رابطه میان خداوند و جهان هستی از دیدگاه قرآن کریم	«اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ...» خداوند نور آسمان ها و زمین است ...»
پرسش های مفهومی: ۱- این آیه، چه چیزی را به تصویر کشیده است؟ این آیه، رابطه میان خداوند و جهان هستی را با کلمه «نور» آسمان ها و زمین» بیان می کند.	
۲- اینکه «خداوند، نور آسمان ها و زمین است»، به چه معناست؟ اینکه تمام موجودات، وجود خود را از او می گیرند و به سبب او پیدا و آشکار می شوند و وجودشان به وجود او وابسته است.	
۳- هستی بخش بودن خداوند، بیانگر چه واقعیت هایی در مورد موجودات است؟ «قسمت ت در پایین آیه»	
ارتباط: مفهوم آیه شریفه: «اللَّهُ نور السماوات والأرض»، بیانگر توحید در خالقیت و مفهوم قضای الهی است. (درس ۲ و ۵)	
تناسب معنایی: این آیه و بیت: «دلی کز معرفت نور و صفا دید ...» و دو بیتی: «به صحرا بنگرم صحرا تو بینم ...» و حدیث امام علی (ع): «ما رایت شیئا الا و رایت الله ...» که در ادامه آمده، بیانگر این مفهوم است که هر موجودی، در حدّ خودش تجلی خداوند و نشانگر حکمت، قدرت، رحمت و سایر صفات الهی است.	

رابطه
میان
خدا و جهان
در قرآن
کریم:

مفهوم
نور
هستی
بودن
خداوند:

نتیجه
هستی
بخش
بودن
خداوند:

الف- ما با نور خورشید، نور لامپ و انواع نورهای دیگر آشنا هستیم و می دانیم که خداوند از نورهایی نیست که	از اجسام ناشی می شوند، یعنی منشأ مادی دارند.
ب- پس، نور بودن خداوند به چه معناست؟ نور آن چیزی است که	خودش پیدا و آشکار است و سبب پیدایی و آشکار شدن چیزهای دیگر نیز می شود.
پ- نورهای معمولی (که منشأ مادی دارند) هم این خاصیت را دارند که	خودشان آشکارند و سبب آشکار شدن اشیای دیگر هم می شوند.
۱- «وجود» خود را از او می گیرند،	
۲- به سبب او پیدا و آشکار شده و پا به عرصه هستی می گذارند	
۳- و وجودشان به وجود او وابسته است.	

۴۸. کامل پاسخ	نور بودن خداوند، چه تفاوتی با نورهای مادی دارد؟ «قسمت الف تا ت»
۴۹. کوتاه پاسخ	نور چیست؟ «قسمت ب» و نورهای معمولی چه خاصیتی دارند؟ «قسمت پ»
۵۰. کامل پاسخ	منظور از «نور هستی» بودن خداوند، در آیه شریفه: «اللَّهُ نور السماوات والأرض»، چیست؟ «قسمت ت» (انسانی - خرداد ۱۴۰۳)

ث- به همین جهت (نور هستی بودن خداوند)، هر چیزی در این جهان،	بیانگر وجود خالق و آیه ای از آیات الهی محسوب می شود. (مفهوم آیه قبل و سه بیت و حدیث ذیل)
ج- در واقع، هر موجودی، در حدّ خودش (یعنی با ویژگی هایی که دارد)	۱- تجلی خداوند (مفهوم آیات و حدیث صفحه بعد)
چ- از همین رو (جمله قبلی علت است)، آنان که به دقت و اندیشه در جهان هستی می نگرند،	۲- و نشانگر حکمت، قدرت، رحمت و سایر صفات الهی (نه ذات خدا) است.
	در هر چیزی خدا را مشاهده می کنند و علم و قدرت او را می بینند.

۵۱. کوتاه پاسخ	هر چیزی در این جهان، بیانگر چیست؟ «قسمت ث» چرا؟ «قسمت ت»
۵۲. تشخیصی	چرا هر چیزی در این جهان، بیانگر وجود خالق و آیه ای از آیات الهی محسوب می شود؟ زیرا ...
الف) «اللَّهُ نور السماوات والأرض»	ب) «اللَّهُ هو الغنی الحمید»
۵۳. کامل پاسخ	هر موجودی در حدّ خودش تجلی چه چیزی و نشانگر چیست؟ «قسمت ج» چرا؟ «قسمت ت»
۵۴. کامل پاسخ	آنان که به دقت و اندیشه در جهان هستی می نگرند، در هر موجودی چه چیزی را مشاهده می کنند؟ «قسمت ج» چرا؟ «قسمت ج»
۵۵. کامل کردنی	آنان که به دقت و اندیشه در جهان هستی می نگرند، در هر چیزی، و خدا را می بینند.

موضوع	در هر چیزی خدا را دیدن	ح-ایات از:
	به هر چیزی که دید اول خدا دید (معلول) به دریا بنگرم دریا تو بینم نشان از قامت رعنا تو بینم	شیخ محمود شبستری: «دلی کز معرفت نور و صفا دید (علت) و به تعبیر بابا طاهر: «به صحرا بنگرم صحرا تو بینم به هرجا بنگرم کوه و در و دشت

پرسش‌های مفهومی: ۱- این آیات، به چه مفهومی اشاره دارند؟ هر موجودی در این جهان، بیانگر وجود خالق و آیه‌ای از آیات الهی محسوب می‌شود. در واقع، هر موجودی، در حدّ خودش تجلی خداوند و نشانگر حکمت، قدرت، رحمت و سایر صفات الهی است. از همین رو، آنان که به دقت و اندیشه در جهان هستی می‌نگرند، در هر چیزی خداوند را مشاهده می‌کنند و علم و قدرت او را می‌بینند.

۲- در بیت اول، شرط مشاهده خداوند در هر چیزی، چه چیزی معرفی شده است؟ «مصرع اول یا داشتن پاکی و صفای قلب»

تناسب معنایی: این آیات و حدیث امام علی (ع): «ما رایت شیئا الا و رایت الله قبله و بعده و معه» و آیه شریفه: «الله نور السماوات و الارض»، به مفهوم «خداوند نور هستی است»، اشاره دارند.

ارتباط: با هر چیزی خدا را دیدن، بیانگر «افزایش معرفت به خداوند» به منظور رسیدن به «حقیقت بندگی و اخلاص» است. (درس ۴)

(ادامه)
نتیجه
هستی
بخش
بودن
خداوند:

تفکک در حدیث

امیرالمؤمنین علی (ع) می‌فرماید: «ما رایت شیئا الا و رایت الله قبله و بعده و معه: هیچ چیزی را ندیدم مگر این که **خداوند** را قبل و بعد و با آن دیدم.»

پرسش‌های مفهومی: ۱- این حدیث، به چه مفهومی از کتاب درسی اشاره دارد؟ هر موجودی در این جهان **بیانگر وجود خالق و آیه‌ای از آیات الهی محسوب می‌شود. در واقع، جهان **جلوه** حق است و هر موجودی، در حدّ خودش **تجلی** خداوند و **نشانگر** حکمت، قدرت، رحمت و سایر صفات الهی است.**

۲- امام علی (ع) در عبارت: «رایت الله قبله»، به چه نکته‌ای اشاره دارد؟ وقتی آن حضرت با نگاه دقیق خود به اشیای پیرامون خود می‌نگرند، در می‌یابند که همه این اشیای پدیده‌هایی هستند که **قبلاً نبوده‌اند، پس حتماً علتی آنها را به وجود آورده است، پس به خالق آن (توحید در خالقیت - درس ۲) پی می‌برند.**

۳- تعبیر «معه»، به چه مفهومی اشاره دارد؟ وقتی پدیده‌ای که سرتاسر نیاز و فقیر است، در حال حاضر وجود دارد، پس **بقای آن مرهون خداست.**

۴- تعبیر «بعده»، به چه نکته‌ای اشاره دارد؟ وقتی ایشان می‌بینند که این پدیده بعد از مدتی از بین می‌رود، می‌دانند که تنها خداست که خالق موت و حیات است پس در **فنای یک شیء نیز باز خدا را مشاهده می‌کنند.**

تناسب معنایی: این روایت و آیه: «الله نور السماوات و الارض» و بیت: «دلی کز معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید، اول خدا دید» و دو بیتی: «به صحرا بنگرم صحرا تو بینم / به دریا بنگرم دریا تو بینم» و «به هرجا بنگرم کوه و در و دشت / نشان از قامت رعنا تو بینم»، همگی به این موضوع اشاره دارند که «هر موجودی، در حدّ خودش تجلی خداوند و نشانگر حکمت، قدرت، رحمت و سایر صفات الهی» است.

ارتباط: این حدیث، بیانگر «افزایش معرفت به خداوند»، از راه‌های رسیدن به «حقیقت بندگی و اخلاص» است. (درس ۴)

نکته طلایی: این حدیث، نتیجه توجه به این فرمایش پیامبر (ص): «افضل العبادۃ ادمان التفکر فی ...» است.

مقصود امیرالمؤمنین از اینکه می‌فرماید قبل و بعد و همراه هر چیزی خدا را دیدم چه می‌باشد؟ یعنی خداوند در همه چیز و در همه جا حضور دارد.

معرفتی
عمیق و
والا:

- ۱- معرفتی عمیق و والا است که در نگاه نخست **مشکل** به نظر می‌آید،
- ۲- اما هدفی قابل دسترس است، به‌خصوص برای جوانان و نوجوانان که **پاکی و صفای قلب** دارند.
- الف- اینکه انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند (حدیث و آیات قبل)،
- ب- اگر قدم پیش گذاریم و با **عزم و تصمیم قوی** حرکت کنیم، (علت)
- و لذت چنین معرفتی (با هر چیزی خدا را دیدن) را به ما خواهد چشاند. (معلول)

۵۶. **کامل پاسخ** اینکه انسان بتواند با هر چیزی، خدا را ببیند، چگونه معرفتی است؟ و در چه صورت، خداوند، لذت آن را به ما خواهد چشاند؟ «الف و ب»
۵۷. **کوتاه پاسخ** توانایی با هر چیزی خدا را دیدن، به خصوص برای چه کسانی، ممکن است؟ چرا؟ «قسمت الف»
۵۸. **کوتاه پاسخ** چرا رسیدن به معرفت عمیق درباره خداوند، برای نوجوانان و جوانان آسان‌تر است؟ «پاکی و صفای قلب دارند.» (دیمه ۱۴۰۰)
۵۹. **تشخیصی** دستیابی به این معرفت که: «ما رایت شیئا الا و رایت الله قبله و بعده و معه»، به‌خصوص برای کدام گروه هدفی قابل دسترس است؟ (الف) جوانان و نوجوانان که پاکی و صفای قلب دارند. (ب) جوانان و نوجوانان که تفکر و اندیشه خداجویی دارند.

ناتوانی در شناخت ذات و چیستی خداوند

سؤال: آیا می‌توان به ذات خداوند پی برد و چیستی او را مشخص کرد؟

در پاسخ می‌گوییم: ۱- موضوعاتی که می‌خواهیم درباره آن‌ها شناخت پیدا کنیم دو دسته‌اند:	دسته اول موضوعاتی هستند که در محدوده شناخت ما قرار می‌گیرند،	مانند گیاهان، حیوان‌ها، ستارگان و کهکشان‌ها؛ حتی کهکشان‌های بسیار دور هم ممکن است روزی مورد شناسایی واقع شوند و انسان بتواند به ماهیت و ذات (یا چیستی) آنها دست یابد.
	دسته دوم موضوعاتی که نامحدودند و ذهن ما گنجایش درک آنها را ندارد؛	در حقیقت، ذهن ما توان و گنجایش فهم چیستی و ذات چنین موضوعاتی را دارد، زیرا همه آنها اموری محدود هستند.
		زیرا لازمه شناخت هر چیزی احاطه و دسترسی به آن است.
		ذات امور نامحدود را تصور کنیم و چگونگی وجودشان را دریابیم.

۶۰. کامل پاسخ موضوعاتی که می‌خواهیم درباره آنها شناخت پیدا کنیم، چند دسته‌اند؟ نام برده و توضیح دهید. «دسته اول و دوم»
۶۱. کامل پاسخ ذهن انسان، توان و گنجایش فهم چیستی و ذات چه موضوعاتی را دارد؟ چرا؟ «دسته اول»
۶۲. کامل پاسخ ذهن ما انسان‌ها، گنجایش درک چه موضوعاتی را ندارد؟ چرا؟ «دسته دوم»
۶۳. کوتاه پاسخ آیا ذهن ما توان و گنجایش فهم چیستی و ذات کهکشان‌های بسیار دور را هم دارد؟ چرا؟ «دسته اول»
۶۴. کامل کردنی لازمه شناخت هر چیزی است.
۶۵. کامل کردنی به دلیل محدود بودن ذهن خود نمی‌توانیم امور نامحدود را تصور کنیم و وجودشان را دریابیم.

الف- خداوند حقیقتی نامحدود دارد در نتیجه، ذهن ما نمی‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کند و ذاتش را شناسایی نماید.

ب- بنابراین، با اینکه ما به وجود خداوند به عنوان آفریدگار جهان پی می‌بریم و صفات او را می‌توانیم بشناسیم، اما نمی‌توانیم ذات و چیستی او را دریابیم.

نکته: شناخت «ذات و چیستی» یا «حقیقت»، «ماهیت» و «چگونگی» خداوند، محال است.

موضوع	ناتوانی در شناخت ذات و چیستی خداوند	پداز همین روی پیامبر اکرم (ص) فرموده است:
«تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ» در همه چیز تفکر کنید ولی در ذات خداوند تفکر نکنید.		
پرسش‌های مفهومی: ۱- چرا در این حدیث، از تفکر در ذات و چیستی خدا، منع شده‌ایم؟ چون خداوند متعال حقیقتی نامحدود دارد؛ در نتیجه، ذهن ما نمی‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کند و ذاتش را شناسایی نماید. (لا تفكروا فی ذات الله) ۲- دلیل توصیه به تفکر در آیات الهی، در این حدیث چیست؟ ما با تفکر در مخلوقات خداوند، می‌توانیم به وجود (و هستی) خداوند به عنوان آفریدگار جهان پی ببریم و صفات و اسماء او را بشناسیم. (تفكروا فی كل شیء) توضیح: بیت: «دلی کز معرفت نور و صفا دید...» و دو بیت: «بیا با طاهر: «به صحرا بنگرم صحرا تو بینم» و حدیث: «ما رایت شیئا الا و رایت الله قبله و بعده و معه»، و هر عبارتی که ما را به دقت و تأمل در جهان هستی دعوت کند، باریگر ما در شناخت صفات (نه ذات) خداوند هستند.		

۲- دلیل ناتوانی انسان از شناخت ذات خدا:

۶۶. کامل پاسخ چرا انسان‌ها نمی‌توانند به «ذات و چیستی خداوند متعال» پی ببرند؟ توضیح دهید. «الف و ب» (ریاضی - خرداد ۱۴۰۳)
۶۷. کامل پاسخ درک چه چیزی از خداوند، برای ما امکان‌پذیر است؟ و شناخت چه چیزی از او برای ما ممکن نیست؟ «قسمت ب»
۶۸. کوتاه پاسخ پیامبر اسلام (ص) در مورد خداوند، ما را به تفکر در چه چیزی دعوت می‌کند و از تفکر در چه چیزی باز می‌دارد؟ «پ»
۶۹. صحیح/غلط خداوند حقیقتی نامحدود دارد و انسان می‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کرده و ذاتش را بشناسد. (ریاضی - خرداد ۱۳۹۹)
۷۰. کامل کردنی انسان می‌تواند صفات و اسماء الهی را بشناسد، اما نمی‌تواند به خداوند پی برد. (انسانی - دیماه ۱۳۹۷)
۷۱. تشخیصی شناخت کدام مورد برای ما امکان‌پذیر است؟ (ریاضی - شهریور ۱۴۰۰)
- الف) وجود و هستی خداوند و صفات و افعال او ب) وجود و ماهیت خداوند و صفات و اسماء او

پاسخ به یک پرسش (چگونه می‌توان خدا را دید؟)

- ۱- رؤیت خداوند با چشم غیرممکن است، زیرا چشم ساختار مادی و جسمانی دارد و فقط از اشیا می‌تواند عکس‌برداری کند؛ آن هم اشیایی که طیف نوری قابل درک برای چشم را منعکس کنند. مثلاً چشم ما نورهای مادون قرمز و ماورای بنفش را نمی‌بیند.
- ۲- بنابراین، چشم حتی توانایی دیدن همه اشیای مادی را هم ندارد، و از این بالاتر به وجود مقدس خداوند که هیچ شکل و تصویری و هیچ طول و عرض و ارتفاعی ندارد. (خداوند، جسم و ماده نیست).
- ۳- بنابراین، خداوند را نه تنها در این دنیا نمی‌توان با چشم مادی دید، بلکه در آخرت نیز نمی‌توان او را با این چشم مشاهده کرد.

۴. آیه شریفه: (العام، ۱۰۳)

موضوع قابل رؤیت نبودن خداوند

«لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ»
چشم‌ها او را در نمی‌یابند
و اوست که دیدگان را در می‌یابد
و او لطیف آگاه است.

پرسش‌های مفهومی: ۱- عبارت شریفه: «لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ»، بیانگر چیست؟ این حقیقت که رؤیت خداوند با چشم غیرممکن است، زیرا چشم ساختار مادی و جسمانی دارد و توانایی دیدن همه اشیای مادی را هم ندارد، چه برسد به موجودات غیرمادی (مانند فرشتگان) و از این بالاتر به وجود مقدس خداوند که هیچ شکل و تصویری و هیچ طول و عرض و ارتفاعی ندارد. (او وجودی است نامحدود و بالاتر از جهان ماده است).

۲- عبارت شریفه: «وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ»، بیانگر چیست؟ به احاطه حقیقی خداوند بر ظاهر و باطن همه چیز اشاره دارد.

۳- عبارت شریفه: «وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ»، بیانگر چیست؟ این حقیقت که خداوند به همه لطائف و رموز هستی آگاه است.

ارتباط: بیت: «به بینندگان آفریننده را / نبینی، مرنجان دو بیننده را»، بیانگر مفهوم عبارت شریفه: «لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ» است.

الف- غیر
ممکن بودن
رؤیت خداوند
با چشم:

۵- فردوسی، شاعر حماسه‌سرا، در ابتدای شاهنامه با الهام از قرآن کریم و امامان بزرگوار، همین معانی را در قالب شعر به ما رسانده است. او می‌گوید:

موضوع چگونه می‌توان خدا را دید؟

۱) به نام خداوند جان و خرد
۲) خداوند نام و خداوند جای
۳) خداوند کیوان و گردان سپهر
۴) ز نام و نشان و گمان برترست
۵) به بینندگان آفریننده را
۶) نیاید بدو نیز اندیشه راه
۷) خرد گر سخن برگزیند همی
۸) ستودن نداند کس او را چو هست

کزین برتر، اندیشه برنگذرد
خداوند روزی ده رهنمای
فروزنده ماه و ناهید و مهر
نگارنده بر شده گوهر است
نبینی، مرنجان دو بیننده را (مفهوم عبارت شریفه: «لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ»)
که او برتر از نام و از جایگاه (مفهوم حدیث: «وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ»)
همان را گزیند که بیند همی
میان بندگی را بیایدت بست

پرسش مفهومی: فردوسی در این ابیات، به چه مفهومی اشاره دارد؟ براساس این ابیات، خداوند هرگز با چشم دیده نخواهد شد، زیرا اولاً: چشم تنها اجسام یا بعضی از کیفیات آنها را می‌بیند و چیزی که جسم نیست و کیفیت جسم هم نمی‌باشد، هرگز با چشم مشاهده نخواهد شد و ثانیاً: اگر چیزی با چشم دیده شود، حتماً باید دارای مکان و جهت و ماده باشد، در حالی که خداوند برتر از همه اینهاست، او وجودی است نامحدود و به همین دلیل بالاتر از جهان ماده است، زیرا در جهان ماده همه چیز محدود است.

ارتباط: این ابیات از نظر مفهومی با آیه: «لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ...»، تناسب داشته و دیدن خداوند با چشم انسان را غیرممکن و محال می‌دانند.

ع- اما نوعی از دیدن وجود دارد که } نه تنها امکان پذیر است، بلکه برترین هدف های زندگی است } این مرتبه، دیدن به وسیله «قلب» و هر کس باید برای رسیدن به چنین دیدنی تلاش کند. و ملاقات با خداست.

ب- دیدن
واقعی
خداوند:

موضوع	چگونه می توان خدا را دید؟	۷- آیات: (سعدی)
دوست نزدیک تر از من به من است چه کنم با که توان گفت که دوست	وین عجب تر که من از وی دورم در کنار من و من مهجورم	
پرسش مفهومی: این آیات، به چه مفاهیمی اشاره دارد؟ ۱- پیام این دو بیت، به این حقیقت اشاره دارد که هر کدام از ما براساس فطرت خویش، خدا را می یابیم و حضورش را درک می کنیم ۲- براساس این آیات، دیدن خداوند که برترین هدف های زندگی است، با چشم امکان پذیر نیست، بلکه دیدن به وسیله «قلب» و ملاقات با خداست. ارتباط: این دو بیت به مفهوم عبارت شریفه: «لا تدرکه الأبصار» اشاره دارند.		

(انسانی دیماه ۱۴۰۱)

۷۲. کامل پاسخ آیا خدا را در دنیا و آخرت با چشم سر می توان دید؟ توضیح دهید. «قسمت الف و ب»
۷۳. کامل پاسخ استدلال کنید که آیا می توان خداوند را با چشم دید؟ «قسمت الف - شماره ۱ تا ۳»
۷۴. کامل پاسخ چشم انسان توانایی دیدن چه چیزهایی را دارد؟ چرا؟ «قسمت الف - شماره ۱»
۷۵. کامل پاسخ چشم انسان توانایی رؤیت چه موجوداتی را ندارد؟ چرا؟ (آیا چشم انسان توانایی دیدن فرشتگان را دارد؟ چرا) «الف / شماره ۲»
۷۶. کوتاه پاسخ آیه شریفه: «لا تدرکه الأبصار و هو یدرک الأبصار و هو اللطیف الخبیر»، به چه حقیقتی اشاره دارد؟ «قسمت الف - شماره ۳»
۷۷. کوتاه پاسخ دیدن خداوند در آخرت، چگونه ممکن است؟ «قسمت ب - شماره ۱»
۷۸. کوتاه پاسخ بیت: «به بینندگان آفریننده را / نبینی، مرنجان دو بیننده را»، مفهوم کدام آیه شریفه را بیان می کند؟ «قسمت الف - شماره ۲»
۷۹. کوتاه پاسخ این دو بیت سعدی، به چه نوع شناختی از خداوند اشاره دارند؟ شناخت فطری

اندیش و تحقیق

با وجود شباهت های ظاهری رابطه خدا و جهان با رابطه ساعت ساز و ساعت، تفاوت های این دو رابطه را بنویسید.

۱- وجود جهان از خداست، اما وجود ساعت از ساعت ساز نیست و او فقط اجزای ساعت را تنظیم می کند.

۲- دوام و بقای ساعت، وابسته به ساعت ساز نیست، اما بقای جهان وابسته به خداوند است.

خلاصه کامل درس ۱

تفکر و اندیشه

مراحل شکوفایی بذر اندیشه: «جوانه زدن در ذهن»، «ریشه دواندن در دل و قلب» و «ظاهر شدن برگ و بار آن به صورت اعمال» ثمرات اندیشه: «پرطراوت و زیبا ساختن بهار جوانی»، «شکופا کننده استعدادها» و «نوید بخش امید به آینده‌ای زیباتر» دو ویژگی برترین عبادت‌ها از دیدگاه پیامبر(ص): ۱- «ادمان التّفکر: تفکر مداوم و پیوسته» ۲- «فی الله و فی قدرته: در هستی خداوند و صفات او»

شناخت فطری و عمیق‌تر خداوند

شناخت اولیه ما از خدا: ۱- به صورت فطری خدا را می‌یابیم و حضورش را درک می‌کنیم ۲- به روشنی می‌دانیم زندگی در جهانی را که «خالقی حکیم آن را هدایت و پشتیبانی می‌کند و به موجودات مدد می‌رساند.» روش قرآن کریم برای شناخت خداوند: «دعوت ما به معرفت عمیق‌تر درباره خداوند» و «نشان دادن راه‌های گوناگون برای درک وجود خدا و شناخت صفات و افعال او» از جمله «تّفکر درباره نیازمند بودن جهان، در پیدایش خود، به آفریننده»

مقدمه اول: انسان و اشیای پیرامونش، پدیده‌هایی هستند که وجودشان از خودشان نیست.

نیازمندی جهان به خدا در پیدایش

مفهوم: نیازمند بودن پدیده‌ها که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن به پدیدآورنده‌ای که «خودش پدیده نباشد، بلکه وجودش از خودش باشد.» مثال: نیازمند بودن چیزی که شیرین نیست به «چیزی که خودش شیرین است» برای شیرین شدن. ابیات: «ذات نایافته از هستی بخش / چون تواند که بود هستی بخش» و «خشک ابری که بود ز آب تهی / ناید از وی صفت آب‌دهی» استثنا: یک موجود، تنها در صورتی در وجود خود، بی‌نیاز از دیگری است که ذاتاً موجود باشد (یعنی هستی او از خودش باشد). ویژگی‌های موجودی که ذاتاً موجود است: «پدیده نیست»، «بی‌نیاز از پدیدآورنده است» و «همواره بوده است و همواره خواهد بود.» نتیجه: نیازمندی ما و همه پدیده‌ها، در پدید آمدن به «آفریننده‌ای که خودش پدیده نباشد و سرچشمه هستی باشد.» این وجود برتر و متعالی خداست.

پرسش: چرا این موجودات جهان باید به آفریننده نیاز داشته باشند اما خود آفریننده به خالق نیاز نداشته باشد؟!

پاسخ به یک پرسش:

الف- استدلال بالا، نمی‌گوید که «هر موجودی» به آفریننده نیاز دارد. در این صورت، خدا هم به آفریننده نیازمند است. ب- در اثر این فکر که هر چیزی به آفریننده نیاز دارد، تسلسل پیش می‌آید و در نتیجه، هیچ‌گاه، هیچ موجودی پدید نخواهد آمد. پ- مثال: در ساختار یک ساعت ممکن است ده‌ها چرخ‌دنده وجود داشته باشد که موتور ساعت، علت اصلی حرکت این چرخ‌دنده‌هاست. این تصور که بی‌نهایت چرخ‌دنده در حال حرکت باشد و به هیچ موتوری ختم نشوند، محال است. ت- این مفهوم که سلسله علت و معلول‌ها تا بی‌نهایت ادامه یابد و به علتی نخستین ختم نشود، «تسلسل علت‌ها» است و از نظر عقلی محال است. ث- عقل انسان نمی‌گوید که هر موجودی به آفریننده نیاز دارد، بلکه می‌گوید «پدیده» نمی‌تواند خود به خود پدید آید و حتماً آفریننده‌ای دارد. ج- همان‌طور که ذهن نمی‌پذیرد که یک پدیده بدون پدیدآورنده باشد، همان‌طور هم عکس آن را نمی‌پذیرد وجودی که ذاتاً موجود است نیازی به پدیدآورنده داشته باشد.

پاسخ

نیازمندی جهان به خدا در بقا

مسجد گوهرشاد: «از شاهکارهای هنر ایرانی دوره تیموریان»، «در جوار حرم مطهر امام رضا(ع)»، «همچنان باقی است بدون ارتباط با سازندگان آن» رابطه بنا با مسجد: «به وجود نیاوردن مصالح و اجزای ساختمان مسجد و خواص آن اجزا» و کار او تنها «جابه‌جا کردن مواد و چینش آنها» رابطه جهان با خدا: خلق مصالح و خواص آنها و حتی خلق خود بنا توسط خداوند، علت این سه مورد: ۱- وابسته بودن وجود بنا و وجود مصالح و خواص آنها به خدا (نیازمندی در پیدایش) ۲- از بین رفتن ساختمان در هر لحظه به اراده الهی (نیازمندی در بقا) ۳- به همین جهت، جهان همواره و در هر «آن» به خداوند نیازمند است و این نیاز هیچ‌گاه قطع یا کم نمی‌شود. (نیازمندی در بقا) مثال برای رابطه خدا با جهان: تا حدی شبیه رابطه مولد برق با جریان برق است. (قطع شدن مولد = قطع شدن جریان برق و خاموش شدن لامپ‌ها)

مقایسه: الف- «بی‌نیاز شدن مسجد از بنا پس از ساخته شدن (بی‌نیازی در بقا به بنا)» اما «نیازمند بودن موجودات به خدا، پس از پیدایش همانند لحظه نخست خلق شدن (نیازمندی در پیدایش و بقا)» ب- از این‌رو، عرض نیاز دائمی مخلوقات به پیشگاه الهی در ابیات: «ما چو ناییم و نوا در ما ز توست ...»

نیازمندی جهان به خدا در بقا	بیت: «ما چو ناییم و نوا در ما ز توست / ما چو کوهیم و صدا در ما ز توست»، (نیازمندی در پیدایش و بقا بیشتر نیازمندی در بقا = «كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ») بیت: «ما که باشیم ای تو ما را جانِ جان / تا که ما باشیم با تو در میان»، (نفی شرک ربوبی = توحید در ربوبیت) بیت: «ما عدم‌هاییم و هستی‌های ما / تو وجود مطلق، فانی نما»، (مصرع اول مفهوم آیه: «انتم الفقراء الى الله» - مصرع دوم: «و الله هو الغنى الحميد») بیت: «ما همه شیران ولی شیر علم / حمله‌مان از باد باشد دم به دم»، (بیانگر نیازمندی در پیدایش و بقا بیشتر نیازمندی در بقا = «كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ») آیه: «يا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ (بیانگر نیازمندی مخلوقات به خداوند در پیدایش و بقا) و الله هو الغنى الحميد» آیه: «يسأله من في السماوات والأرض (بیانگر نیازمندی مخلوقات به خداوند در پیدایش و بقا) كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ (ربوبیت الهی)»
آگاهی سرچشمه بندگی	ویژگی انسان‌های ناآگاه: نسبت به نیاز دائمی انسان به خداوند، بی‌توجه‌اند. (انتم الفقراء إلى الله) ویژگی انسان‌های آگاه: دائماً سایه لطف و رحمت خدا را احساس می‌کنند و خود را نیازمند عنایات پیوسته او می‌دانند. نتیجه افزایش معرفت انسان به خودش و رابطه‌اش با خدا: «احساس بیشتر نیاز به او» و «ابراز بیشتر ناتوانی و بندگی خود» بیان یک رابطه: افزایش خودشناسی ← درک بیشتر فقر و نیاز ← افزایش بندگی درخواست عاجزانه پیامبر (ص) از خدا: نگرفتن لطف و رحمت خاصش از او برای یک لحظه و واگذار نکردن او به حال خود (اللهم لا تكلني إلى نفسي طرفة عين أبدا)
نور هستی	بیان رابطه میان خدا و جهان هستی در قرآن: با کلمه: «الله نور السماوات والأرض» ویژگی نورهای معمولی: «آشکار بودن خودشان» و سبب «آشکار شدن اشیای دیگر» معنای نور هستی بودن خدا: «تمام موجودات، وجود خود را از خدا گرفتن»، «به سبب او پیدا و آشکار شدن و پا به عرصه هستی گذاشتن» و «وجودشان به وجود او وابسته بودن» نتیجه نور هستی بودن خدا: ۱- هر چیزی در جهان، «بیانگر وجود خالق و آیه‌ای از آیات الهی محسوب می‌شود». ۲- هر موجودی، در حد خودش «تجلی خداوند و نشانگر حکمت، قدرت، رحمت و سایر صفات الهی است.» نتیجه نگرستن در جهان با دقت و اندیشه: ۱- «در هر چیزی، خدا را مشاهده کردن و علم و قدرت او را دیدن» ۲- مفهوم بیت: «دلی کز معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید اول خدا دید» ۳- دو بیتی باباطاهر: «به صحرا بنگرم صحرا تو بینم / به دریا بنگرم دریا تو بینم ...» تفکر در حدیث امام علی (ع): «ما رایت شیئا الا و رایت الله قبله (موجودات قبلا نبوده‌اند، پس خالق دارند) و بعده (نیازمندی به خدا در بقا) و معه (در فنای شیء خدا را مشاهده می‌کنند).» با هر چیزی خدا را دیدن: «معرفتی عمیق و والا است»، «در نگاه نخست مشکل به نظر می‌آید»، اما «هدفی قابل دسترس است، به خصوص برای جوانان و نوجوانان که پاکی و صفای قلب دارند.» راه رسیدن به معرفت برتر: «قدم پیش گذاشتن» و «با عزم و تصمیم قوی حرکت کردن» و «با یاری خداوند لذت این معرفت را چشیدن»
درک چیستی و چگونگی	۱- امور محدود: «ممکن است روزی شناسایی شوند» و «ذهن ما توان و گنجایش فهم چیستی و ذات و ماهیت چنین موضوعاتی را دارد.» ۲- امور نامحدود: به دلیل محدود بودن ذهن خود نمی‌توانیم ذات امور نامحدود را تصور کنیم و چگونگی وجودشان را دریابیم. ۳- خداوند: چون حقیقتی نامحدود دارد، ذهن ما نمی‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کند و ذاتش را شناسایی نماید. توصیه پیامبر اکرم (ص): «تفکروا فی کل شیء و لا تفکروا فی ذات الله»، تفکر در مخلوقات برای پی بردن به وجود خداوند به عنوان آفریدگار جهان و شناخت صفات اوست، نه برای درک ذات و چیستی و ماهیت او.
چگونه می‌توان خدا را دید؟	الف- چشم به دلیل داشتن ساختار جسمانی و مادی، توانایی دیدن همه اشیای مادی (مانند نورهای مادون قرمز و ماورای بنفش) را ندارد. چه برسد به موجودات غیرمادی (مانند فرشتگان) و بالاتر از آن، وجود خداوند که هیچ شکل و تصویری و هیچ طول و عرض و ارتفاعی ندارد. ب- بنابراین خداوند را نه تنها در این دنیا بلکه در آخرت نیز نمی‌توان با این چشم مادی مشاهده کرد. پ- آیه شریفه: «لا تدرکه الأبصار و هو یدرک الأبصار و هو اللطیف الخبیر» ت- مفهوم ابیاتی از شاهنامه: «... به بینندگان آفریننده را / نبینی، مرنجان دو بیننده را» الف- دیدن خداوند به وسیله «قلب» و ملاقات با او که برترین هدف‌های زندگی است و هر کس برای رسیدن به آن باید تلاش کند. ب- مفهوم دو بیت: «دوست نزدیک‌تر از من به من است / وین عجب‌تر که من از وی دورم» و «چه کنم با که توان گفت که دوست / در کنار من و من مهجورم»

الف) با تدبر در آیات قرآن و روایات، به سؤالات زیر پاسخ دهید.

۱	منظور از «نور هستی» بودن خداوند، در آیه شریفه: «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» چیست؟ (ریاضی - خرداد ۱۴۰۰) و (انسانی - خرداد ۱۴۰۳)	۱
۰/۵	با توجه به عبارت قرآنی: «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ...»، خداوند نور هستی است. یعنی تمام موجودات خود را از او می‌گیرند. (ریاضی خارج کشور - خرداد ۱۴۰۲)	۲
۰/۵	عبارت قرآنی: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» را ترجمه کنید. (انسانی - شهریور ۱۳۹۹) و (انسانی - دیماه ۱۴۰۰)	۳
۰/۵	براساس حدیث پیامبر (ص): «تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ»، چرا انسان از تفکر در ذات الهی نهی شده است؟ (ریاضی - شهریور ۱۴۰۰)	۴
۰/۵	با توجه به آیه شریفه: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»، نیاز انسان به خدا شامل چه چیزهایی می‌شود؟ (ریاضی - دیماه ۱۳۹۷) و (انسانی - خرداد ۱۳۹۹)	۵
۰/۵	چرا رسول خدا (ص) می‌فرماید: «در همه چیز تفکر کنید ولی در ذات خداوند تفکر نکنید»؟ (ریاضی - دیماه ۱۳۹۴) و (ریاضی - شهریور ۱۳۹۸)	۶

ب) درستی یا نادرستی عبارت‌های زیر را با علامت (ص/غ) مشخص کنید.

۰/۵	اندیشه مانند بذری است که برگ و بار آن در دل و قلب انسان ظاهر می‌گردد. ()	۷
۰/۵	اندیشه، امید به آینده‌ای زیباتر را نوید می‌بخشد و می‌تواند برترین عبادتها باشد. ()	۸
۰/۵	شناخت اولیه هر انسانی از خداوند، از طریق تفکر در آیات و نشانه‌های الهی است. ()	۹
۰/۵	قرآن کریم راه مشخصی را برای درک وجود و نیز شناخت صفات و افعال خداوند به ما نشان می‌دهد. ()	۱۰
۰/۵	تمامی پدیده‌ها، وجودشان از خودشان نبوده و نیست. ()	۱۱
۰/۵	پدیده‌ها، برای موجود شدن نیازمند به پدیده‌ای هستند که وجودش از خودش باشد. ()	۱۲
۰/۵	یک موجود فقط در صورتی نیازمند به دیگری نیست که خودش ذاتاً موجود باشد. () (ریاضی - مرداد ۱۳۹۹)	۱۳
۰/۵	مطابق آیه: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»، پدیده‌ها نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که وجودش از خودش باشد. ()	۱۴
۰/۵	تنها چیزی که ذاتاً موجود باشد، دیگر پدیده نیست. ()	۱۵
۰/۲۵	هر موجودی به آفریننده نیازمند است. () (انسانی - خرداد ۱۴۰۲)	۱۶
۰/۵	نتیجه چنین حرفی که هر موجودی به آفریننده نیاز دارد، این است که هیچ چیزی وجود پیدا نکند. ()	۱۷
۰/۵	عقل انسان نمی‌گوید که هر وجودی به آفریننده نیاز دارد. ()	۱۸
۰/۲۵	هر وجودی نیازمند پدیدآورنده است. () (ریاضی - شهریور ۱۴۰۲)	۱۹
۰/۵	مسجد گوهرشاد در ارتباط با سازندگان آن، همچنان باقی است. ()	۲۰
۰/۵	کار بنا، فقط جابه‌جا کردن مواد و پدید آوردن خواص آنها است. ()	۲۱
۰/۵	رابطه خدا با انسان مانند رابطه مسجد با سازنده آن است که قطع نمی‌شود. () (ریاضی - دیماه ۱۳۹۸)	۲۲
۰/۵	خداوند خالق بنا و مصالح و خواص آنهاست، بر این اساس، هر لحظه اراده کند، آنها از بین می‌روند و ساختمان متلاشی می‌گردد. ()	۲۳
۰/۵	رابطه خداوند با جهان، تا حدی شبیه رابطه مولد برق با جریان برق است که پس از پدیدار شدن، کم می‌شود. ()	۲۴
۰/۵	موجودات، پس از پیدایش نیز همچنان، مانند لحظه نخست خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند. ()	۲۵

۲۶	زبان حال دائمی موجودات، عرض نیاز به خداوند هم در مرحله پیدایش و هم در مرحله بقاست. ()	(ریاضی - خرداد ۱۴۰۲)	۰/۲۵
۲۷	انسان‌های آگاه، دائماً سایه لطف و رحمت خدا را احساس می‌کنند و خود را نیازمند عنايات پیوسته او می‌دانند. ()		۰/۵
۲۸	هر چه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خداوند بیشتر شود، احساس نیاز او به خداوند نیز بیشتر می‌گردد. ()	(ریاضی - دیماه ۱۴۰۱)	۰/۲۵
۲۹	افزایش معرفت انسان به خود، موجب افزایش بندگی خداوند است. ()	(ریاضی - شهریور ۱۴۰۳)	۰/۵
۳۰	درک بیشتر فقر و نیاز انسان به خدا نتیجه افزایش خودشناسی است. ()	(انسانی - شهریور ۱۴۰۳)	۰/۵
۳۱	قرآن کریم، رابطه میان خداوند و جهان هستی را با عبارت شریفه: «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» بیان می‌کند. ()		۰/۲۵
۳۲	خداوند، نور هستی است. یعنی تمام موجودات، به سبب او یا به عرصه هستی می‌گذارند. ()		۰/۵
۳۳	خداوند، نور هستی است. به همین جهت، هر چیزی در این جهان، بیانگر وجود مخلوق و آیات از آیات او محسوب می‌شود. ()		۰/۵
۳۴	هر موجودی، در حد خودش تجلی ذات خداوند و نشانگر حکمت، قدرت، رحمت و سایر صفات الهی است. ()		۰/۵
۳۵	آنان که به دقت و اندیشه در جهان هستی می‌نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می‌کنند و علم و قدرت او را می‌بینند. ()		۰/۵
۳۶	رسیدن به معرفت عمیقی و والا درباره خداوند متعال، برای نوجوانان و جوانان که پاکی و صفای قلب دارند، آسان‌تر است. ()		۰/۵
۳۷	ذهن ما توان و گنجایش فهم چیستی و ذات کهکشان‌های بسیار دور را هم دارد. ()		۰/۵
۳۸	فقط پیامبران و امامان، می‌توانند ذات خداوند را بشناسند و درک کنند. ()	(انسانی - شهریور ۱۴۰۱)	۰/۵
۳۹	خداوند حقیقتی نامحدود دارد؛ در نتیجه ذهن ما نمی‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کند. ()	(ریاضی - خرداد ۱۴۰۰)	۰/۵
۴۰	شناخت صفات و ویژگی‌های خداوند، از راه شناخت مخلوقاتش تا حدودی امکان‌پذیر است. ()	(ریاضی - خرداد ۱۳۹۴)	۰/۵
۴۱	چشم انسان توانایی دیدن همه اشیای مادی را ندارد. ()		۰/۵
۴۲	خداوند را نه تنها در این دنیا نمی‌توان با چشم مادی دید، بلکه در آخرت نیز نمی‌توان او را با این چشم مشاهده کرد. ()		۰/۵
۴۳	دیدن خداوند به وسیله «قلب»، نه تنها امکان‌پذیر است، بلکه از برترین هدف‌های زندگی است. ()		۰/۵
۴۴	هر کس باید برای رسیدن به دیدن خداوند به وسیله «قلب» و ملاقات با او تلاش کند. ()		۰/۵

پ) جای خالی عبارات‌های زیر را با کلمات مناسب کامل کنید.

۴۵	انسان براساس خدا را می‌یابد و حضورش را درک می‌کند که به آن شناخت اولیه گویند.	(ریاضی - خرداد ۱۴۰۲)	۰/۵
۴۶	گرچه ما به وجود خداوند به عنوان آفریدگار جهان پی می‌بریم، اما نمی‌توانیم او را در یابیم.	(ریاضی - دیماه ۱۴۰۱)	۰/۲۵
۴۷	خداوند نور هستی است، یعنی تمام موجودات خود را از او می‌گیرند.	(ریاضی - دیماه ۱۴۰۰)	۰/۵
۴۸	انسان می‌تواند صفات و اسماء الهی را بشناسد، اما نمی‌تواند به خداوند پی ببرد.	(انسانی - دیماه ۱۳۹۷)	۰/۵
۴۹	موجودات در مرحله پیدایش و به خداوند نیازمندند.	(ریاضی - خرداد ۱۳۹۲)	۰/۵

ت) به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

۵۰	تفاوت بنیادین رابطه بین مصنوعات بشری (مسجد، مدرسه و ...) و سازندگان آنها با رابطه بین جهان آفرینش و خداوند را بنویسید. (انسانی - شهریور ۱۴۰۳)	۰/۵
۵۱	چرا معرفت عمیق و والا برای جوانان و نوجوانان آسان‌تر است؟ (انسانی - دیماه ۱۴۰۲)	۰/۵
۵۲	بیت: «دلی کز معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید اول خدا دید»، چه شناختی را ممکن می‌داند؟ (ریاضی - دیماه ۱۴۰۲)	۰/۵
۵۳	در چه صورتی، وجودی همواره بوده و خواهد بود؟ (ریاضی - دیماه ۱۴۰۲)	۰/۵
۵۴	با توجه به بیت: «دلی کز معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید اول خدا دید»، «در هر چیزی، اول خدا را دیدن» مشروط به چیست؟ (ریاضی - شهریور ۱۴۰۲)	۰/۵
۵۵	با توجه به استدلال نیازمندی جهان به خداوند در پیدایش، از بیت: «خشک ابری که بود ز آب تهی / ناید از وی صفت آب‌دهی»، چه مفهومی دانسته می‌شود؟ (ریاضی - شهریور ۱۴۰۲)	۰/۵
۵۶	«خدا را با هر چیزی دیدن»، برای انسان، چگونه معرفتی است؟ (ریاضی - خرداد ۱۴۰۲)	۰/۵
۵۷	علت نهی پیامبر (ص) در حدیث: «در همه چیز تفکر کنید ولی در ذات خداوند تفکر نکنید.» چیست؟ (ریاضی خارج از کشور - خرداد ۱۴۰۲)	۰/۵

۵۸	چرا رسیدن به معرفت عمیق «خدا را با هر چیزی دیدن»، هدفی قابل دسترس به ویژه برای نوجوانان و جوانان است؟ (ریاضی - دیماه ۱۴۰۱)	۰/۵
۵۹	در آفرینش، یک موجود در چه صورتی در وجود خود نیازمند به دیگری نیست؟ (انسانی - خرداد ۱۴۰۰ و (انسانی - دیماه ۱۴۰۰)	۰/۵
۶۰	چرا پیامبر اسلام (ص) عاجزانه از خداوند می‌خواهد که او را به حال خود واگذار نکند؟ (ریاضی - خرداد ۱۳۹۹)	۰/۵
۶۱	با توجه به آیه: «انْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»، نیاز انسان به خدا شامل چه چیزهایی می‌شود؟ (ریاضی - خرداد ۱۳۹۹)	۰/۵
۶۲	ثمره درک نیازمندی به خدای بی‌نیاز چیست؟ (ریاضی - شهریور ۱۳۹۸)	۰/۵
۶۳	چرا قرآن، خداوند را نور آسمان‌ها و زمین معرفی کرده است؟ (ریاضی - شهریور ۱۳۹۵)	۰/۵
۶۴	«تور بودن خدا» به چه معنی است؟ (ریاضی - دیماه ۱۳۹۳)	۰/۵
۶۵	جهان هستی در چه مراحل نیازمند خدا است؟ (ریاضی - اسفند ۱۳۹۰ و (ریاضی - خرداد ۱۳۹۱)	۰/۵

ث) گزینه صحیح را انتخاب کنید.

۶۶	رابطه «جهان با خداوند»، «در بقا»، مانند کدام یک از موارد است؟ (ریاضی - شهریور ۱۴۰۳)	۰/۵
۶۷	منظور از شناخت اولیه خداوند، کدام گزینه است؟ (ریاضی - خرداد ۱۴۰۳)	۰/۵
۶۸	رابطه خداوند با جهان را تا حدی می‌توان، به چه چیزی تشبیه نمود؟ (ریاضی - شهریور ۱۴۰۰)	۰/۵
۶۹	کدام آیه شریفه، علت اینکه «موجودات پیوسته از خداوند درخواست دارند» را بیان می‌کند؟ (ریاضی ۱۴۰۱)	۰/۵
۷۰	بیت: «ما همه شیران ولی شیر علم / جمله‌مان از باد باشد دم به دم»، مفهوم کدام آیه شریفه را بیان نموده است؟ (زبان ۱۴۰۰)	۰/۵
۷۱	پیام کدام آیه شریفه، بیانگر این است که هر موجودی در حدّ خودش تجلی خداوند و نشانگر حکمت و قدرت الهی است؟ (تجربی ۹۹)	۰/۵
۷۲	مایه طراوت و زیبایی بهار جوانی و شکوفایی استعدادهای انسان، کدام است؟ (تجربی ۹۹)	۰/۵
۷۳	نیازمندی مخلوقات به خداوند متعال در هر «آن»، در کدام بیت، بیان شده است؟ (ریاضی ۹۸)	۰/۵

ج) به سؤالات زیر پاسخ کامل بدهید.

۷۴	چرا انسان‌ها نمی‌توانند به «ذات و چیستی خداوند متعال» پی ببرند؟ توضیح دهید. (ریاضی - خرداد ۱۴۰۳)	۱
۷۵	نیازمندی موجودات و جهان به خدا در پیدایش را با ذکر دو مقدمه و یک نتیجه استدلال کنید. (ریاضی خرداد ۱۴۰۱ و (ریاضی خارج از کشور - خرداد ۱۴۰۲)	۱
۷۶	چرایی عجز انسان در پی بردن به ذات باریتعالی را تحلیل کنید. (ریاضی - دیماه ۱۴۰۲)	۱
۷۷	با ذکر استدلال، اثبات کنید که ذات و چیستی خداوند قابل شناخت نیست. (انسانی - خرداد ۱۴۰۲)	۱/۵
۷۸	آیا خدا را در دنیا و آخرت با چشم سر می‌توان دید؟ توضیح دهید. (انسانی - دیماه ۱۴۰۱)	۱/۵
۷۹	چرا «تسلسل علت‌ها» از نظر عقلی محال است؟ (انسانی - شهریور ۱۴۰۱)	۰/۷۵
۸۰	نیازمندی جهان به خدا در پیدایش را با استدلال ثابت کنید. (ریاضی - خرداد ۱۴۰۱)	۱/۵
۸۱	چرا انسان در شناخت ذات و چیستی خداوند ناتوان است؟ (ریاضی - دیماه ۱۳۹۶ و (انسانی - خرداد ۱۳۹۸ و (ریاضی - دیماه ۱۳۹۸ و (ریاضی - شهریور ۱۳۹۹)	۱
۸۲	چرا خداوند، در قرآن کریم، خود را نور آسمان‌ها و زمین معرفی کرده است؟ (ریاضی - خرداد ۱۳۹۳)	۰/۵
۸۳	از چه مقدماتی به این نتیجه می‌توان رسید که «جهان در هستی خود نیازمند به خداست»؟ (ریاضی - اسفند ۱۳۹۰)	۱

پیروز باشید.

الف) بخش آیات و روایات

۱	ترجمه آیه شریفه: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»، را بنویسید.	۱
۱	در آیه شریفه: «يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ»، تدبّر کنید و به سؤالات زیر پاسخ دهید. الف- چرا موجودات پیوسته از خداوند درخواست دارند؟ ب- چرا خداوند هر لحظه دست اندر کار امری است؟	۲
۰/۵	دلیل این درخواست رسول اکرم (ص) از خداوند: «اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا» چیست؟	۳
۰/۵	آیه شریفه: «لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ»، به چه حقیقتی در مورد رؤیت خداوند در دنیا و آخرت اشاره دارد؟	۴

ب) درستی یا نادرستی عبارتهای زیر را با علامت (ص/غ) مشخص کنید.

۰/۵	عقل انسان می‌گوید که هر موجودی به آفریننده نیاز دارد. ()	۵
۰/۵	حتی انسان‌های ناآگاه هم سایه لطف و رحمت خدا را احساس می‌کنند و خود را نیازمند عنایات پیوسته او می‌دانند. ()	۶
۰/۵	هر کدام از ما براساس اختیار خویش، خدا را می‌یابیم و حضورش را درک می‌کنیم ()	۷
۰/۵	برترین عبادت، اندیشیدن مداوم درباره خدا و قدرت اوست. ()	۸

پ) گزینه درست را انتخاب کنید.

۰/۵	کدام بیت، به تحقق برترین هدف‌های زندگی اشاره دارد؟ الف) «به بینندگان آفریننده را / نبینی، مرنجان دو بیننده را» ب) «چه کنم با که توان گفت که دوست / در کنار من و من مهجورم»	۹
۰/۵	برخورداری از پاکی و صفای قلب، زمینه‌ساز دستیابی به کدام معرفت است؟ الف) «ما رَأَيْتُ شَيْئًا إِلَّا وَرَأَيْتُ اللَّهَ قَبْلَهُ وَبَعْدَهُ وَمَعَهُ» ب) «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»	۱۰
۰/۵	این بیت مولوی: «ما چو نایبم و نوا در ما ز توست / ما چو کوهیم و صدا در ما ز توست»، بیانگر مفهوم کدام مورد است؟ الف) «اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا» ب) «يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ»	۱۱

ت) اصطلاحات زیر را تعریف کنید.

۰/۵	تسلسل علل:	۱۲
۰/۵	پدیده:	۱۳

ث) کشف ارتباط

۱/۵	عبارت مطرح شده در ستون «اول» را با عبارت متناسب با آن در ستون «دوم» پیدا کرده و با خطی به هم وصل کنید.	۱۴
ستون اول		ستون دوم (یک مورد اضافه است)
الف) ذات نیافته از هستی بخش / چون تواند که بود هستی بخش	(۱) تفکر در حقیقت خداوند	
ب) برترین عبادت	(۲) مقدمه دوم در اثبات نیازمندی جهان به خدا در پیدایش	
ج) دستور رسول خدا (ص) از ممنوعیت انجام این کار	(۳) تفکر در صفات خدا	
	(۴) مقدمه اول در اثبات نیازمندی جهان به خدا در پیدایش	

ج) درک مطلب	
۱۵	متن زیر را بخوانید و به سؤالات آن پاسخ دهید. پدر علی مهندس ساختمان است، او پس از چندین ماه کار و تلاش مداوم به همراه چند بنا و کارگرانی که با او همکاری می‌کردند، کار ساختن یک بیمارستان را در منطقه‌ای محروم به پایان رساندند. الف) نیازمندی این بیمارستان به سازندگان آن، مربوط به چیست؟ ب) چرا نیازمندی سازندگان این بیمارستان به خداوند، دائمی است؟ متن زیر را بخوانید و به سؤالات آن پاسخ دهید. سعید علاقه زیادی به طبیعت دارد. او در یک روز بهاری به همراه والدین خود برای گذراندن اوقات فراغت، به کنار چشمه‌ساری در دامنه طبیعت رفتند. در اطراف این چشمه، درختان سرسبز و گل‌های زیبایی وجود داشت که نظر هر بیننده‌ای را به خود جلب می‌کرد. سعید که مجذوب این همه زیبایی شده بود، این سخن امام علی^(ع) را به یاد آورد: «مَا رَأَيْتُ شَيْئًا إِلَّا وَ رَأَيْتُ اللَّهَ قَبْلَهُ وَ بَعْدَهُ وَ مَعَهُ» الف) مقصود امام علی^(ع) از اینکه می‌فرماید قبل و بعد و همراه هر چیزی خدا را دیدم چیست؟ ب) هر موجودی در حد خودش، تجلی صفات خداوند است یا ذات او؟
۱۶	
ج) به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.	
۱۷	در چه صورت یک موجود به دیگری نیازمند نیست؟
۱۸	چرا آنان که به دقت و اندیشه در جهان هستی می‌نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می‌کنند؟
۱۹	قرآن کریم رابطه میان خداوند و جهان هستی را با چه کلمه‌ای بیان می‌کند؟
۲۰	ذهن ما توان و گنجایش فهم چیستی و ذات چه موضوعاتی را دارد؟
۲۱	دیدن خداوند در آخرت، از چه طریق ممکن است؟
۲۲	چرا موجودات دائماً به پیشگاه الهی عرض نیاز می‌کنند؟
ج) به سؤالات زیر پاسخ کامل بدهید.	
۲۳	دلیل «نیازمندی جهان به خدا در پیدایش» را بنویسید.
۲۴	چگونه می‌توان خدا را دید؟
۲۵	ثمره درک نیازمندی خود به خدای بی‌نیاز چیست؟ توضیح دهید.
۲۶	چرا آفریننده جهان نیاز به خالق ندارد؟
۲۷	منظور از معرفت عمیق و برتر چیست و چگونه می‌توان به آن رسید؟
۲۸	استدلال کنید که آیا درک ذات و چیستی خداوند برای انسان ممکن است؟
۲۰	جمع‌نمرات